

บทที่ •

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ห้องสมุดมีหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้ศึกษาและค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นแหล่งจัดหาสิ่งพิมพ์และวัสดุบันทึกความรู้ต่าง ๆ หรือทรัพยากรห้องสมุดมารักษา ค่าเงิน งานทางด้านเทคนิค และบริการเพื่อให้ผู้ใช้ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรของห้องสมุดอย่างเต็มที่ ทรัพยากรของห้องสมุดนั้นมีทั้งวัสดุตีพิมพ์และไม่ตีพิมพ์ ในบรรดาวัสดุตีพิมพ์นั้น หนังสือชุด (Series) เป็นทรัพยากรประเภทหนึ่งที่ทวีความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบัน เพราะเป็นสิ่งพิมพ์ที่ผู้ผลิตสังเกตเห็นแล้วว่าจะช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความสนใจไปสู่อะไรเล่มอื่น ๆ ในชุดเดียวกันมากกว่าหนังสืออื่น เนื่องจากหนังสือชุดนั้นมีการกำหนดออกต่อเนื่องกัน

พัฒนาการของหนังสือชุดในต่างประเทศนั้น เริ่มขึ้นในประเทศอังกฤษราวตอนปลายศตวรรษที่ ๑๗ โดยผู้จัดพิมพ์หนังสือได้พิมพ์แต่ละครของนักเขียนแต่ละคนเป็นรูปเล่มจำหน่ายตามลำดับหมายเลขของหนังสือ บรรดาสมาคมและสำนักพิมพ์มักจะนำสิ่งพิมพ์ทั้งหมดอายุลิขสิทธิ์มาจัดพิมพ์ใหม่ในรูปของหนังสือชุด ซึ่งปัจจุบันการจัดพิมพ์ในรูปนี้ก็ยังคงดำเนินอยู่เรื่อยมา ตั้งแต่บัดนี้ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๘๒๐ เป็นต้นมา จึงเริ่มมีการจัดพิมพ์งานเขียนต้นฉบับออกมาเป็นระยะ ๆ จนถึงตอนกลางศตวรรษที่ ๑๙ นั้นมีการจัดทำหนังสือชุดออกมามากมายจนสามารถหาซื้อได้ง่ายในราคาที่ย่อมเยา (Sinkankas 1968: 270-271)

บิชอป (Bishop 1914: 99) ได้เขียนไว้ในหนังสือของเขาเมื่อต้นศตวรรษที่ ๒๐ ว่า "ปัจจุบันเป็นยุคของหนังสือชุด มีการจัดพิมพ์หนังสือชุดออกมามากขึ้น ๆ ชุด และห้องสมุดส่วนมากก็หันมาสนใจหนังสือชุดกันมากขึ้น" และ แบร์ (Baer 1964: Introduction) ได้กล่าวในงานเขียนของเขาว่า "ตั้งแต่ก่อนหน้าถึงเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๖๓ มีการจัดพิมพ์หนังสือชุดในอเมริกาและประเทศอื่น ๆ ถึง ๔๐,๐๐๐ ชื่อชุด" สถิติขมนี้ย่อมชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของหนังสือชุดที่มีต่อห้องสมุดในปัจจุบัน (Sinkankas 1968: 270-271) ปัจจุบันสำนักพิมพ์หนังสือต่างก็หันมาสนใจที่จะเพิ่มปริมาณ

การรวบรวมหนังสือแต่ละเรื่องจัดพิมพ์เป็นหนังสือชุด และหนังสือชุดที่มีชื่อเสียงไม่ว่าจะเป็นสำหรับเด็กหรือผู้ใหญ่ ก็มักจะเสนอสิ่งใหม่ ๆ หรือเรื่องราวที่น่าสนใจ

สำหรับในประเทศไทย จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของการจัดทำหนังสือชุดพบว่า หนังสือชุด ชุดแรกของประเทศไทยคือ หนังสือชุดประชุมพงศาวดาร (กรมศิลปากร ๒๕๐๖: คำนำ) ซึ่งเป็นหนังสือชุดที่ให้ความรู้ในทางพงศาวดาร และในทางขนบธรรมเนียมเก่า ๆ นับว่าเป็นหนังสือที่มีค่าในทางการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีของไทย เพราะได้รวบรวมเรื่องราวเก่า ๆ ที่มีสาระ และคำอธิบายของผู้มีความรู้ในวิชาดังกล่าวได้โดยละเอียด เล่มแรก คือ ภาคที่ ๑ ได้ตีพิมพ์ขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๗ จนถึงปัจจุบัน มีรวมทั้งสิ้น ๘๑ ภาค ส่วนมากพิมพ์ภาคละ ๑ เล่ม และเนื่องจากหนังสือชุดนี้ไม่มีชื่อขายทั่วไปนอกจากพิมพ์แจกในงานกุศล ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ สำนักพิมพ์ก้าวหน้าจึงได้ขออนุญาตกรมศิลปากรจัดพิมพ์หนังสือชุดประชุมพงศาวดารออกจำหน่ายเผยแพร่ และในปีเดียวกันคณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือของคุรุสภาก็ได้รวบรวมพิมพ์หนังสือนี้ตามขนาดหนังสือชุดภาษาไทยของคุรุสภาขึ้น เพื่อให้เด็กศึกษา ผู้สนใจในวิชาการ หาซื้ออ่านได้สะดวก มีความหนาประมาณเล่มละ ๒๐-๒๕ ยก

ในยุคปัจจุบันองค์การการค้าของคุรุสภา (สุทธิลักษณ์ อ้าพิมพ์วงศ์ ๒๕๐๔: ๔๒-๔๔) ได้เริ่มต้นงานจัดพิมพ์หนังสือชุดออกจำหน่ายตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๑ คือ หนังสือชุดอมตะนิยาย ซึ่งได้รับความนิยมพอสมควร หนังสือเหล่านี้เป็นต้นฉบับของหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ซึ่งต่อมาได้อนุญาตให้โรงพิมพ์เอกชนทั่วไปจัดพิมพ์หนังสือเหล่านี้ได้ด้วย จึงเกิดการแย่งชิงกัน ทำให้คุณภาพของหนังสือต่ำลง ความนิยมก็ลดลง ปี พ.ศ. ๒๔๕๒ คุรุสภาจัดพิมพ์หนังสือชุดสำหรับเด็กชุดนิทานประทีปทอง ซึ่งมีเนื้อเรื่องจบภายในเล่มหรือสองเล่มจบ มี ๔ ชุด คือ ชุดวรรณกรรมสากล ชุดวรรณกรรมไทย ชุดฝึกคุณสมบัตินิยาย และชุดจินตนิยายสำหรับเด็กเล็ก จำหน่ายในราคาเล่มละ ๑ บาท เพื่อให้เด็กมีหนังสืออ่านนอกเหนือไปจากตำราเรียน ปี พ.ศ. ๒๔๕๔ คุรุสภาจัดพิมพ์หนังสือชุดคลังนิยาย เป็นหนังสือรวมเรื่องสั้น ๆ หลาย ๆ เรื่อง ไว้ภายในเล่มเดียวกัน ปี พ.ศ. ๒๕๐๒ คุรุสภาได้จัดทำหนังสือชุดวรรณกรรมสากล เพื่อการศึกษาขึ้น ปัจจุบันคุรุสภาก็ยังคงจัดทำและจัดพิมพ์หนังสือชุดออกจำหน่าย ได้แก่ หนังสือชุดความรู้ไทย หนังสือชุดนิทานสำหรับเด็กเล็ก หนังสือชุดนิทานไทย หนังสือชุดภาพการ์ตูน หนังสือชุดภาพพระบายสี หนังสือชุดสำหรับชาวบ้าน หนังสือชุด

ภาษาไทย หนังสือแปลของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และชุดภาพประกอบการสอน ซึ่งหนังสือชุดต่าง ๆ เหล่านี้ได้รับความนิยมและสนใจกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะใน บรรดาห้องสมุดโรงเรียน สำหรับสถาบันอุดมศึกษาชั้นสูงต่าง ๆ ก็หันมาสนใจการจัดพิมพ์ เอกสารชุดต่าง ๆ กันออกมา เช่น เอกสารบรรณารักษศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เอกสารนิเทศการศึกษา ของหน่วยศึกษานิเทศน์ กรมการฝึกหัดครู เป็นต้น

เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ห้องสมุดที่จะเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ของห้องสมุด จึงมีการจัดทำเครื่องมือช่วยค้นขึ้น คือ บัตรรายการที่บันทึกรายการสำคัญของหนังสือได้เหมือน บัญชี การทำบัตรรายการนี้จัดเป็นงานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในห้องสมุด สุทัศน์ ส่องแสงจันทร์ (๒๕๒๓: คำนำ) ได้กล่าวไว้ว่า "ปัญหาสำคัญของการจัดทำบัตรรายการ คือ หลักเกณฑ์การ คัดลอกข้อความอันเป็นรายละเอียดของหนังสือมาลงเป็นรายการในบัตร" และจากการศึกษา หลักเกณฑ์ที่ว่าด้วยการลงรายการบัตรหนังสือชุดภาษาไทย ซึ่งมีอยู่หลายเล่มด้วยกัน พบว่า ได้ให้รายละเอียดการลงรายการบัตรหนังสือชุดภาษาไทยไว้แตกต่างกัน อาทิเช่น

หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทยฉบับสมบูรณ์และตัวอย่างบัตรของ สุทธิลักษณ์ อ้าพันธ์ (๒๕๑๐: ๔๘-๔๙) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การลงรายการบัตรหนังสือชุด ภาษาไทย ดังนี้

ถ้าชื่อหนังสือชุดเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย ควรทำบัตรเพิ่มชื่อชุด โดยเติมชื่อ หนังสือชุดเหนือชื่อผู้แต่งในบัตรขึ้นต้น และลงชื่อหนังสือชุดต่อจากรายการลักษณะรูปเล่มด้วย

ถ้าต้องการให้หนังสือชุดรวมอยู่ด้วยกัน ให้ทำบัตรรวมหนังสือชุด (Combined series card) แสดงรายการของหนังสือภายในชุดไว้ในบัตรใบเดียวกัน ถ้าชื่อหนังสือชุด มีเลขลำดับชุดตั้งแต่เลข ๑ เป็นต้นไป ให้จัดเรียงตามลำดับเลขเมื่อลงรายการในบัตร

สำหรับ เลขหมู่และบัตรหลักสำหรับหนังสือภาษาไทย ของ ชัมพร ทัศระ (๒๕๑๓: ๑๐๔-๑๑๔) ให้หลักเกณฑ์การลงรายการบัตรหนังสือชุดภาษาไทย ไว้ว่า

(๑) ลงรายการผู้แต่งด้วยชื่อ บุคคล นิติบุคคล สำหรับหนังสือชุดที่รู้จักกันแพร่หลาย ด้วยชื่อของผู้จัดทำ ส่วนชื่อชุดหนังสือลงไว้ในรายการลักษณะรูปเล่ม (Physical description area) (Physical description area)

(๒) ถ้าไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง แต่ชื่อเรื่องเป็นที่รู้จักกันมากกว่าชื่อหนังสือชุด ใช้ชื่อเรื่องลงในบรรทัดแรก ทำบัตรรายการแบบย่อหน้าคำค้าง ลงชื่อชุดไว้ในรายการลักษณะรูปเล่ม

(๓) ลงชื่อชุดในบรรทัดแรกสำหรับหนังสือที่ชื่อชุดเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ทำบัตรรายการแบบย่อหน้าคำค้าง และทำบัตรเพิ่มให้นิติบุคคลซึ่งเป็นผู้จัดพิมพ์ด้วย

(๔) ถ้ามีการเปลี่ยนชื่อชุดหนังสือ หรือมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับตัวบุคคล หรือนิติบุคคลผู้จัดทำหนังสือ ให้ทำบัตรรายการเล่มที่ออกมาครั้งหลังตามชื่อหนังสือชุดที่ใช้ใหม่ ชื่อผู้จัดพิมพ์ใหม่

ส่วนหลักเกณฑ์การลงรายการบัตรหนังสือชุดที่ใช้กันเป็นสากลนั้น คือ หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการแบบแองโกล-อเมริกัน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ (Anglo-American Cataloguing Rules, AACR2 1978) ซึ่งมีพัฒนาการมาจากหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการแบบแองโกล-อเมริกัน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๑ (Anglo-American Cataloguing Rules, AACR1 1967) ได้ให้หลักเกณฑ์การลงรายการบัตรหนังสือชุด ซึ่งมีรายละเอียดแตกต่างออกไปบ้าง กล่าวคือ

(๑) ถ้าปรากฏว่า หนังสือชุดนั้นมีหลายชื่อ (นอกเหนือจากชื่อชุดที่เหมือนกันในภาษาอื่น) ให้เลือกชื่อชุดที่ปรากฏอยู่ในหน้าปกในของหนังสือเป็นชื่อของหนังสือชุดนั้น และให้บอกชื่อชุดอื่น ๆ ไว้ในส่วนที่เป็นหมายเหตุ ถ้าเห็นว่าชื่อชุดนั้นมีประโยชน์ต่อหนังสือชุดนั้น ๆ

ถ้าที่หน้าปกในของหนังสือปรากฏมีชื่อชุดต่างกันหลายชื่อ ให้ใช้ชื่อชุดที่แสดงถึงเนื้อหาของหนังสือที่ใกล้เคียงที่สุด

ถ้าที่หน้าปกในของหนังสือไม่ปรากฏชื่อหนังสือชุด แต่มีชื่ออื่น ๆ ปรากฏอยู่ในส่วนของหนังสือเล่มนั้น ให้เลือกชื่อที่จะแสดงถึงเนื้อหาของหนังสือที่ใกล้เคียงที่สุด

(๒) ถ้าหนังสือเล่มนั้นมีการจัดพิมพ์แยกเป็นตอน ๆ หรือมีฉบับเพิ่มเติม (supplement) ซึ่งมีชื่อระบุไว้เฉพาะแต่ละตอนด้วย ให้ลงชื่อชุดที่เป็นชื่อรวม แล้วลงชื่อเรื่องของแต่ละตอนต่อจากชื่อชุดนั้น (อย่างไรก็ตามเรื่องนี้ไม่ได้กล่าวไว้ในหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการแบบแองโกล-อเมริกัน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๑)

(๓) ถ้ามีการเปลี่ยนชื่อหนังสือชุด แต่ยังคงจัดทำต่อเนื่องจากชุดเก่า ให้ลงรายการบัตรโดยใช้ชื่อชุดใหม่ โดยระบุชื่อชุดเก่าและเลขลำดับชื่อชุดนั้นต่อท้าย (ในขณะที่หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการแบบแองโกล-อเมริกัน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๑ ลงรายการบัตรเฉพาะชื่อชุดที่เปลี่ยนใหม่เท่านั้น)

ดังนั้นจากความเป็นมา และหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ดังกล่าว จึงควรที่จะนำมาสำรวจบัตรรายการหนังสือชุดภาษาไทยของห้องสมุดแห่งชาติ ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมบรรณานุกรมแห่งชาติ และของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยซึ่งมีโครงการที่จะร่วมมือกันจัดทำบัตรรายการทั้งนี้เพื่อจะศึกษาว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยได้มีการลงรายละเอียดในบัตรรายการเพื่อเสนอข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือชุดอย่างไร มีหลักเกณฑ์อย่างไรในการลงรายการหนังสือชุดเพื่อจะได้ทราบหลักเกณฑ์การลงรายการหนังสือชุดที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน มาเปรียบเทียบกันเพื่อประโยชน์ต่อการจัดทำบัตรรายการร่วมกันของห้องสมุดมหาวิทยาลัย และเพื่อจะได้ทราบปัญหาต่าง ๆ ในการทำบัตรรายการหนังสือชุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อรวบรวมข้อมูลในการลงรายการหนังสือชุดภาษาไทย
๒. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ในการลงรายการหนังสือชุดภาษาไทย
๓. เสนอแนะแนวทางในการลงรายการหนังสือชุดภาษาไทยเพื่อสนองนโยบายการจัดทำบัตรรายการร่วมกันของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

แนวเหตุผลทฤษฎีที่สำคัญ

การทำบัตรรายการหนังสือชุดภาษาไทยใช้หลักเกณฑ์การลงรายการแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ

๑. หนังสือชุดภาษาไทย (ไม่รวมหนังสือชุดสำหรับเด็ก และหนังสือชุดที่เป็นนวนิยาย) โดยเลือกหนังสือชุดที่ห้องสมุดได้จัดทำบัตรรายการไว้แล้ว และใช้เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็น ๓ ใน ๔ ของจำนวนห้องสมุด

๒. บรรณารักษ์หัวหน้าฝ่ายจัดหมู่และทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทยของห้องสมุด มหาวิทยาลัยในประเทศไทย และหอสมุดแห่งชาติ รวม ๑๒ แห่ง คือ

๒.๑ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

๒.๒ หอสมุดกลาง สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

๒.๓ หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒.๔ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๒.๕ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๒.๖ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร

๒.๗ กองห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล

๒.๘ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๒.๙ แผนกห้องสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ

๒.๑๐ กองห้องสมุด มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

๒.๑๑ สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันวิจัยและพัฒนาบริหารศาสตร์

๒.๑๒ หอสมุดแห่งชาติ

๓. บัตรรายการหนังสือชุดของห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และหอสมุดแห่งชาติ .

นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

หลักเกณฑ์การลงรายการ : วิธีปฏิบัติในการเสนอข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือแต่ละเล่มที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้ห้องสมุดที่บรรณารักษ์ได้บันทึกลงในบัตรรายการ ซึ่งได้แก่ รายการหลัก (Main entry) รายการชื่อเรื่อง (Title area) รายการเกี่ยวกับการพิมพ์ การจำหน่าย (Publication, distribution, etc. area) รายการลักษณะรูปเล่ม (Physical description area) รายการชื่อหนังสือชุด (Series area) และรายการหมายเหตุ (Note area) ทั้งนี้ห้องสมุดแต่ละแห่งก็ยึดถือหลักเกณฑ์การลงรายการแตกต่างกันออกไป

หนังสือชุดภาษาไทย : หนังสือที่จัดทำโดยมีวัตถุประสงค์จะรวบรวมวรรณกรรมสาขาต่าง ๆ ของไทยหรือต่างประเทศที่ได้รับการถ่ายทอดเป็นภาษาไทยที่ดี มีคุณค่า ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งมีกำหนดออกเป็นระยะ ๆ อาจไม่สม่ำเสมอ มีข้อบอกรับให้ทราบว่าอยู่ในชุดเดียวกัน อาจจะเป็นสิ่งพิมพ์ของสำนักพิมพ์ สมาคม หรือสถาบันทางวิชาการก็ได้

ห้องสมุดมหาวิทยาลัย : ห้องสมุด หรือหอสมุดกลาง ที่ทำหน้าที่เป็นห้องสมุดกลางของห้องสมุดมหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ทั้งที่มีห้องสมุดคณะ และไม่มีห้องสมุดคณะสังกัด ที่มีการบริหารเป็นแบบศูนย์รวม (Centralized) และกระจายอำนาจ (Decentralized)

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือชุดโดยละเอียดจากหนังสือต่าง ๆ เช่น หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการแบบแองโกล-อเมริกัน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๑ หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการแบบแองโกล-อเมริกัน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ ลูทวิชลักษณะ อัมพวันวงศ์ : หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทย ฉบับสมบูรณ์และตัวอย่างบัตร

และ อัมพร พิษะระ : เลขหมู่และบัตรหลักสำหรับหนังสือภาษาไทย และ สุทัศน์ ส่องแสงจันทร์ : หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทย

๒. สรุปรวบรวมบัตรรายการหนังสือชุดภาษาไทยของห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และหอสมุดแห่งชาติ เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแบบสอบถาม

๓. สร้างแบบสอบถามเพื่อถามและสัมภาษณ์บรรณารักษ์หัวหน้าฝ่ายจัดหมู่และทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทยของห้องสมุด เพื่อศึกษาริธีลงรายการในบัตรรายการหนังสือชุดภาษาไทยในปัจจุบัน และปัญหาในการลงรายการหนังสือชุดภาษาไทย

๔. รวบรวมข้อมูลการลงรายการในบัตรรายการหนังสือชุดภาษาไทยที่ห้องสมุดต่าง ๆ ใช้เหมือนกัน และใช้แตกต่างกัน

๕. นำข้อมูลที่เหมือนกันและต่างกันมาวิเคราะห์หาคำร้อยละ เพื่อเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์มาตรฐาน คือหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการแบบแองโกล-อเมริกัน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ (AACR 2)

๖. เสนอข้อมูลในการลงรายการในบัตรรายการหนังสือชุดภาษาไทยที่ห้องสมุดทั้ง ๑๒ แห่งเห็นว่าสมควร เพื่อสนองนโยบายการจัดทำบัตรรายการร่วมกันของห้องสมุดมหาวิทยาลัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑. ผลของการสำรวจจะทำให้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือชุดที่ห้องสมุดแห่งชาติ และห้องสมุดมหาวิทยาลัยในปัจจุบันบันทึกไว้ในบัตรรายการ

๒. ทำให้ทราบว่าข้อมูลของหนังสือชุดที่ห้องสมุดดังกล่าวบันทึกไว้ในบัตรรายการนั้น เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของการทำบัตรรายการที่ใช้กันเป็นมาตรฐาน (หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการแบบแองโกล-อเมริกัน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒) หรือมีปัญหาแตกต่างกับที่ระบุไว้ในหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการอย่างไร

๓. ผลจากการวิจัยจะช่วยให้ได้เกณฑ์ของข้อมูลที่จำเป็นในการลงรายการสำหรับบัตรรายการหนังสือชุดภาษาไทย อันจะเป็นประโยชน์ในการจัดทำบัตรรายการร่วมกันของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในประเทศไทยการสำรวจหรืองานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการวิจัยหลักเกณฑ์การลงรายการบัตรหนังสือชุดภาษาไทยนั้นยังไม่มีผู้ใดได้วิจัยไว้โดยตรง มีเพียงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบัตรรายการด้านต่าง ๆ ดังนี้

อัมพร ศิษะระ (๒๕๑๐: ค-ง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทยและข้อเสนอแนะในการลงรายการบัตร โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะรวบรวมปัญหาด้านงานเทคนิคของห้องสมุดที่เกี่ยวกับการทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทยมาวิเคราะห์เพื่อหาหลักเกณฑ์การทำบัตรภาษาไทย ที่มีปัญหาด้านภาษาและวัฒนธรรมไทย โดยนำไปเปรียบเทียบ

กับหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือภาษาต่างประเทศ สรุปผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ การพิจารณาคัดลอกข้อความมาทำบัตรรายการสำหรับหนังสือที่ไม่มีหน้าปกใน หรือหน้าปกในมีข้อความไม่ครบถ้วน หรือมีหน้าปกในหลายหน้า หรือมีหน้าปกใน ๒ หน้าอยู่คู่กันในหน้าเดียวกัน ข้อเสนอให้จัดทำตารางเลขหนังสือสำเร็จรูปเพื่อใช้กับชื่อผู้แต่งที่เป็นคนไทยโดยละเอียด รวมทั้งการวิเคราะห์และ เสนอแนะแบบแผนการลงชื่อผู้แต่งที่เป็นคนไทยที่มีบรรดาศักดิ์ และยังได้ค้นคว้าเพิ่มเติมการลงรายการอื่น ๆ ได้แก่ บรรณลักษณะ หมายเหตุ แนวสืบค้นให้ตรงกับความนิยมในการใช้บัตรรายการหนังสือภาษาไทยด้วย

ศุภลักษณ์ รัตนมณีฉัตร (๒๕๒๖: ง-๑) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานและการดำเนินงานของงานการจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครในด้านต่าง ๆ เช่น สถานภาพ นโยบาย บุคลากร วิธีการปฏิบัติงาน ปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ฝ่ายจัดหมู่และทำบัตรรายการตลอดจนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของบรรณารักษ์ที่มีต่องานดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า ฝ่ายจัดหมู่และทำบัตรรายการทุกแห่งเป็นหน่วยงานย่อยของงานเทคนิคของห้องสมุด หัวหน้าฝ่ายทำหน้าที่บริหารงานด้านจัดหมู่และทำบัตรรายการที่เป็นนโยบายการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นงานบริหารเฉพาะในฝ่าย โดยไม่ต้องรับผิดชอบการทำงานประมาณและการคัดเลือกบุคลากรของฝ่ายแต่อย่างใด และไม่มียุทธศาสตร์ที่แน่นอนในการมอบหมายงานให้บุคลากรรับผิดชอบ บรรณารักษ์ในฝ่ายมีอิสระในการเลือกหนังสือที่จะนำมาจัดหมู่และทำบัตรรายการด้วยตนเอง และไม่มีการกำหนดปริมาณงานที่จะต้องทำ ฝ่ายจัดหมู่และทำบัตรรายการส่วนใหญ่มีขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบคล้ายคลึงกันมาก ปัญหาของฝ่ายจัดหมู่และทำบัตรรายการของห้องสมุดเกือบทุกแห่งคือ เรื่องจำนวนบุคลากรที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับปริมาณงาน กับเรื่องบรรณารักษ์ฝ่ายจัดหมู่และทำบัตรรายการไม่ได้ทำงานของฝ่ายเต็มเวลา

ส่วนในต่างประเทศ ได้มีการสำรวจเกี่ยวกับงานการทำบัตรรายการไว้ ดังนี้

โรเซนทาล (Rosenthal 1967: 321-331) ได้สำรวจเรื่องการทำหนดงานของเจ้าหน้าที่ในฝ่ายจัดหมู่และทำบัตรรายการของห้องสมุดมหาวิทยาลัย ๕ แห่งในสหรัฐอเมริกา ได้แก่ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยชิคาโก ห้องสมุดมหาวิทยาลัยคอร์เนล ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

คาลิฟอร์เนีย เมืองลอสแอนเจลิส ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเยล และห้องสมุดมหาวิทยาลัย
 ยูทาห์ ผลการสำรวจพบว่า เจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติงานที่ต้องอาศัยความรู้และความรับผิดชอบ
 สูงขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานเหล่านี้ได้แก่ งานค้นก่อนการจัดหมู่และทำบัตรรายการ
 งานจัดหมู่และทำบัตรรายการหนังสือชุด หรือเติมเลขลำดับเล่ม การจัดทำบัตรหลักฐานหัวเรื่อง
 หรือชื่อผู้แต่งใหม่ ๆ ที่มีปรากฏในหนังสือคู่มือการให้หัวเรื่องของหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน

ฟริตแมน และเจฟฟรีส์ (Friedman and Jeffreys 1967: 244-246)

ได้ทำการสำรวจงานจัดหมู่และทำบัตรรายการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในอังกฤษจำนวน ๕๑
 แห่ง ผลของการวิจัยได้แสดงให้เห็นความแตกต่างในเรื่องระบบการจัดหมู่หนังสือ หลักเกณฑ์
 การลงรายการ รายละเอียดในการลงรายการบัตร กฎเกณฑ์การเรียงบัตรรายการ
 วิธีผลิตบัตรรายการ แบบการลงสถิติผลงาน ฯลฯ เป็นที่น่าสังเกตว่า ปริมาณเฉลี่ยของงาน
 จัดหมู่และทำบัตรรายการไม่สามารถกำหนดลงได้อย่างแน่นอน เนื่องจากมีตัวแปรเปลี่ยน
 แตกต่างกันมากระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง และในเรื่องความร่วมมือศูนย์กลาง
 การทำบัตรรายการพบว่า ได้รับความสนใจ ร่วมมือ ตลอดจนใช้บริการกัน เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

คุก (Cook 1977: 529) ได้ทำการศึกษาเรื่องประสิทธิผลของหลักเกณฑ์การ
 ทำบัตรรายการแบบแองโกล-อเมริกันต่อการใช้เป็นแบบแผนมาตรฐาน การลงหัวเรื่องสำหรับ
 บัตรรายการวัสดุที่มีอยู่แล้วในห้องสมุดในประเทศแคนาดา อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา
 ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๖๘-๑๙๗๒ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบกฎเกณฑ์การลงรายการใน
 บัตรรายการตามแบบของหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการแบบแองโกล-อเมริกัน ซึ่งเป็นช่วง
 ๕ ปีแรกของการใช้หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการแบบแองโกล-อเมริกัน เป็นหลักเกณฑ์มาตรฐาน
 สาขาลในการทำบัตรรายการ โดยศึกษาจากหน่วยงานควบคุมบรรณานุกรมแห่งชาติของอังกฤษ
 แคนาดา และหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ว่ามีจำนวนหัวเรื่องที่ใช้ในบัตรรายการเหมือนกันหรือ
 แตกต่างกันอย่างไร ศึกษาทั้งการลงรายการในบรรณานุกรม ตัวหนังสือที่นำมาทำบัตร
 รายการ กฎเกณฑ์ที่หน่วยงานทั้ง ๓ แห่งกำหนดขึ้น และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ทำบัตรรายการ
 ของหน่วยงานดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า มีการยอมรับการใช้กฎเกณฑ์ของหลักเกณฑ์การทำ
 บัตรรายการแบบแองโกล-อเมริกันเป็นมาตรฐานในการลงรายการถึง ๙๖.๖ เปอร์เซ็นต์
 แต่มีรูปแบบที่แตกต่างกันอยู่ ๘๐.๕ เปอร์เซ็นต์ โดยมีความแตกต่างในเรื่องของหนังสือกฎ
 ตำราหลักเกณฑ์ การทำบัตรรายการแบบแองโกล-อเมริกันระหว่างของอังกฤษกับอเมริกา

และการตัดสินใจในการลงรายการบัตรของหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้ง ๓ แห่ง ตลอดจนปัญหาการลงชื่อเต็มและวันเดือนปีเกิดของผู้แต่ง ซึ่งได้มีการพิจารณาและให้ข้อสังเกตในอันที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการใช้กฎบางข้อนั้น การศึกษานี้ได้แสดงให้เห็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และการเพิ่มความน่าเชื่อถือของหลักเกณฑ์มาตรฐานสากลในการทำบัตรรายการ

เกรก (Craig 1982: 289-296) ได้กล่าวถึงปัญหาในการลงรายละเอียดในการทำบัตรรายการหนังสือชุดของห้องสมุดมหาวิทยาลัยกลาสโกว์ ในสกอตแลนด์ว่า ก่อนปี ค.ศ. ๑๙๖๘ นั้น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยกลาสโกว์ ได้ทำบัตรรายการหนังสือขึ้นเป็นรูปเล่ม ส่วนบัตรรายการหนังสือชุดก็มีการจัดทำขึ้นมาแต่ไม่ต่อเนื่องกัน มีการลงรายการบัตรโดยเน้นใช้ชื่อผู้จัดทำมากกว่าชื่อหนังสือชุด หลังจากปี ๑๙๖๘ ก็เปลี่ยนจากบัตรรายการในรูปเล่มมาเป็นบัตรรายการที่เย็บเข้าเป็นปึก (sheaf catalogue) เริ่มใช้และพิมพ์ออกมาโดยใช้กฎของหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการแบบแองโกล-อเมริกัน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๑ และภายหลังได้เปลี่ยนมาใช้วิธีลงรายการโดยใช้ชื่อหนังสือชุดแทนชื่อผู้จัดทำ ในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๗๐ มีการลงรายการบัตรหลักฐานหนังสือชุดหลายรูปแบบด้วยกัน และในปี ค.ศ. ๑๙๗๗ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยกลาสโกว์ได้เข้าร่วมโครงการทำบัตรรายการด้วยเครื่องจักรกลของห้องสมุดในสกอตแลนด์ (Scottish Libraries Cataloguing Automation Project, SCOLCAP) ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างห้องสมุดอื่น ๆ ในสกอตแลนด์อีก ๕ แห่ง คือ หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยสเตอร์ลิง ห้องสมุดมหาวิทยาลัยดันดี ห้องสมุดประชาชนกลาสโกว์ และห้องสมุดประชาชนเอดินเบิร์ก ปรากฏว่าห้องสมุดแห่งอื่น ๆ มีความเห็นในการลงรายการบัตรของหนังสือชุดแตกต่างกัน ดังนี้จึงเกิดปัญหาคือ สหบัตรของโครงการทำบัตรรายการด้วยเครื่องจักรกลของห้องสมุดในสกอตแลนด์นั้นไม่สามารถใช้เป็นบัตรหลักฐานได้ เพราะว่สหบัตรนั้นยังไม่มีการจัดทำบัตรรายการหนังสือชุดที่สะดวกในการค้นหาข้อมูล และในปี ค.ศ. ๑๙๘๐ ก็เริ่มมีการกำหนดกฎเกณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการแบบแองโกล-อเมริกัน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ โครงการจัดทำบัตรรายการร่วมกันต่าง ๆ ที่มีอยู่ก็ทำให้เกิดปัญหาในการกำหนดรูปแบบของการลงรายการหนังสือชุดให้เป็นมาตรฐานอันเดียวกัน ดังนั้นเกรกจึงเสนอให้มีการพิจารณาถึงปัญหาของการกำหนดหลักเกณฑ์การลงรายการบัตรหนังสือชุด เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานร่วมกัน และเพื่อให้เป็นมาตรฐานอันเดียวกัน

จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัย เลือกมาศึกษา ปรากฏว่ามีเนื้อหาเกี่ยวกับ
หนังสือชุดอยู่ ๒ ลักษณะ คือ

๑. หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือชุด ซึ่งได้แก่งานวิจัยของ อัมพร ทิชนะระ
พริตแมนและเจฟฟรีย์ กุก และเครก
๒. การบริหารงานการทำบัตรรายการ ซึ่งได้แก่ งานวิจัยของ ศุภลักษณ์
รัตนเมธีฉัตร และโรเซนทาล

ผู้วิจัยจึงอาศัยแนวทางจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังกล่าวรวบรวมและวิเคราะห์
ข้อมูลในแง่หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือชุดภาษาไทย และจากผลการวิจัยที่จะได้ให้
ข้อเสนอแนะในแง่ของการบริหารงานการทำบัตรรายการต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย